

УДК 781.7:[930.25:002.1-028.17]:001.32](497.4)(045)
DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2023.18.294821>

Анастасія Мазуренко

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3276-274X>
Асистент дослідник
Словенська академія науки та мистецтв
Науково-дослідний центр, Інститут етномузикології
Нові Трг, 2, 1000, Любляна, Словенія
+386 1 470 62 68, e-mail: anastasiia.mazurenko@zrc-sazu.si

ЗВУКОВИЙ АРХІВ ІНСТИТУТУ ЕТНОМУЗИКОЛОГІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ СЛОВЕНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУКИ ТА МИСТЕЦТВ

Починаючи з кінця лютого 2022 року вітчизняна наука зазнала значних пертурбацій, викликаних повномасштабною війною, розпочатою Російською Федерацією проти України. Вони, як не раз бувало в історії збройних конфліктів, значно вплинули на різні сфери культури, мистецтва та науки, у тому числі на етномузикологію та предмет її дослідження. Міграція науковців усередині країни та за кордон, переміщення та ризики знищення архівів, ускладнені воєнним станом умови польової діяльності, скорочення фінансування у сферах науки та освіти та, водночас, зріст запиту суспільства на традиційну культуру й поява нових ініціатив із захисту та збереження української спадщини — усе це формує нові реалії, до яких дослідники мають пристосовуватися та в межах яких мають знаходити нові підходи для наукової діяльності. Досвід проходження подібних криз іншими країнами, як і досвід збереження архівів у цілому, може стати дуже корисним для вітчизняної науки. Саме тому з початком війни свою допомогу в збереженні культурної спадщини України почали активно пропонувати інституції, фонди та асоціації країн Європи, США та Канади.

Вимушена міграція дослідників створює, на щастя, й позитивні моменти – це посилення міжнародних контактів, набуття українськими вченими досвіду роботи в закордонних інституціях, презентація вітчизняної науки серед колег інших країн, а отже, популяризація української культури у світі. Так, за час повномасштабної війни українські дослідники-музикознавці та культурні діячі долучилися до наукових і творчих процесів різних установ Польщі, Литви, Чехії, Словенії, Австрії, Німеччини, Нідерландів, Франції, Швеції, Канади, США та інших країн.

Авторка статті розглядає історію й принципи організації та зберігання звукового архіву інституту етномузикології Науково-дослідного центру Словенської академії науки та мистецтв (ZRC SAZU, м. Любляна), маючи можливість безпосередньо працювати з цією колекцією як вимушено переміщений дослідник. У статті подається коротка історія інституту як головного етномузикологічного центру Словенії, розглядається діяльність ключових науковців установи, їхня роль в історії інституту та архіву, підходи до збирання та вивчення традиційної музики словенців, окреслюються актуальні напрямки роботи з цифровим архівом. На підставі цих фактів проводиться порівняння з архівами традиційної музики в Україні, дається оцінка можливостей залучення розглянутих методів організації та зберігання даних у роботі з вітчизняними колекціями музичного фольклору, враховуючи нагальність таких заходів у часи підвищеного ризику втрати культурної спадщини, викликаного війною.

Ключові слова: звуковий архів, словенська традиційна музика, діяльність Ф. Марольта, оцифрування, база даних, етномузикологія і війна.

Вступні зауваги

Одна з важливих складових у системі збереження нематеріальної культурної спадщини багатьох народів — звукові архіви традиційної музики. Після винаходу фонографа та поступового розвитку технологій звукозапису, пристрої рекордування стали обов'язковим атрибутом польової роботи етномузиколога. Вони дали змогу фіксувати фактичне виконання музичних творів безпосередньо від носіїв традицій та пізніше відтворювати його, витіснюючи на другий план такий неточний та суб'єктивний метод польової фіксації музики як слухова транскрипція.

У першій половині XX століття, після підйому національних ідей, принесених епохою Романтизму, хвилі зацікавленості культурних діячів власними, сусідніми та екзотичними народними культурами, появи перших дослідників та збирачів фольклору (у тому числі композиторів, які збирали народні пісні не лише для їх подальшого вивчення, але й задля власного натхнення)¹, у багатьох країнах Європи почали формуватися

¹ Уве Ронстрьом (Owe Ronström), узагальнюючи прошарок людей, які ініціювали хвилю зацікавленості народною ку-

етномузикологічні інституції або їх прототиби. У переважній більшості представники молодшої науки, усвідомлюючи цінність використання нових звукозаписуючих пристроїв під час фольклорних експедицій, намагалися різними (часто непростими) шляхами отримати апаратуру, вартість якої значно перевищувала їхні фінансові можливості, тож вони були змушені просити допомоги в інших інституціях чи в меценатів. Історії появи перших фонографів, патефонів, а пізніше магнітофонів та цифрових рекордерів у розпорядженні етномузикологів є складовою історії практично кожного звукового архіву та наукової установи, діяльність якої передбачає збирання польових записів.

Проте, після того, як дослідникам таки вдалося отримати звукозаписувальну апаратуру для експедиційного користування, поставали нові, не менш проблематичні питання організації та способів зберігання призначених записів. Пошуки окремого приміщення та устаткування для нього, опис та каталогізація, оцінка унікальності та присудження колекціям статусу архіву², доступ до фізичних носіїв та їх використання у наукових, освітніх та популяризаторських цілях, забезпечення умов для довготривалого зберігання фізичних носіїв, створення та зберігання копій – усе перелічене в різні часи ставало викликом для науковців. Крім того, фізичні носії записів, уразливі до руйнівних впливів зовнішнього середовища, під час надзвичайних ситуацій (природні катаклізми, війни тощо) підпадають під додаткові ризики знищення, і розв’язання проблеми їх збереження в часи озброєних конфліктів, які охоплюють ту чи іншу країну, стоїть надзвичайно гостро.

Драматичний досвід Другої світової війни змусив новостворену в післявоєнний час організацію ЮНЕСКО укласти в 1954 році Гаагську конвенцію про захист культурних цінностей у випадках збройного конфлікту³, яка включає їх визначення, нормативи впровадження рекомендацій зі збереження та правила процедури захисту. У конвенції підкреслюється, що збереження культурних цінностей, зокрема під час збройних конфліктів, є важливою задачею для кожної людини, позаяк ризик знищення артефактів культурної спадщини є проблемою всього людства. Серед культурних цінностей у тексті конвенції вказані й архі-

ви — як безпосередні носії інформації, так і приміщення-депозиторії, у яких вони зберігаються⁴.

У Україні від початку повномасштабної війни помітно активізувалися громадські та приватні ініціативи, спрямовані на технічну й технологічну, грантову й інформаційну підтримку збереження архівних записів, документів, історичних артефактів та музейних експонатів України⁵ — як оригіналів, так і цифрових копій. Для цього до майстеркласів та проєктів зі збереження культурної спадщини залучаються експерти-архівісти з різних країн світу, які діляться своїм досвідом з українськими колегами, а різноманітні фонди надають можливості для забезпечення термінових потреб зі збереження даних — фінансові та ресурсні (надання місця в мережевих хмарах та на серверах, готовність надавати допомогу в оцифруванні історичних документів та пам’яток України на власній або спеціально придбаній професійній апаратурі закордонних інституцій тощо). Війна вплинула й на науку, зокрема, на українську етномузикологію, результатом чого стала більш інтенсивна поява доповідей, лекцій та публікацій, присвячених темі музики й війни — як окремим традиційним музичним жанрам⁶, так і загальним процесам у суспільстві, пов’язаним із фольклором⁷.

⁴ Порядок збереження документів, унесених до Національного архівного фонду України, регулюється Законом України про Національний архівний фонд та архівні установи (Розділ IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення 20.11.2023). Разом з тим, в Наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду» від 02.03.2015 №296/5 відсутня згадка про зберігання архівів під час збройних конфліктів. Лише в статті 3 розділу IX «Вимоги до охоронного режиму» зазначаються дії відповідальних за архівні документи осіб під час надзвичайних ситуацій — «У випадках аварій, виникнення пожежі або іншої надзвичайної ситуації, що загрожують цілісності та збереженості документів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15#n14> (дата звернення 20.11.2023). Таким чином, можна говорити про відсутність чітких розпоряджень щодо заходів з врятування архівних колекцій від ризиків знищення під час збройних конфліктів, у тому числі поточної повномасштабної війни в Україні.

⁵ Наприклад проєкт «Wounded Culture» («Поранена культура»), за підтримки Фонду Конрада Аденауера (Konrad-Adenauer-Stiftung), Фонду «Cultural Heritage of Ukraine» та студії ASPICHI), міжнародний проєкт SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), ініціатива підтримки збереження даних у сфері фольклористики та культурної спадщини України від Американської Асоціації Фольклористів (AFS) тощо.

⁶ Див., наприклад, статтю Богдана Луканюка, присвячену повстанським пісням, друга частина якої написана вже під час повномасштабної війни і вписана в її контекст (Луканюк, 2021, 2022).

⁷ Наприклад, тема музики і війни, як і збереження архівів під час збройного конфлікту, за останні майже два роки стали обов’язковими темами окремих секцій щорічних конференцій, присвячених дослідженню традицій і народної музики — див. програми Дев’ятих Колессівських читань (Університет ім. І. Франка, Львів, 2023. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/conference/deviati-kolessivskichytannia>) (дата звернення 20.11.2023), Сьомої міжнародної конференції «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях», Секція етномузикології

льтурою, вживає термін *bourgeoisie* — буржуазія: «Значна частина інтересу до народних традицій на рубежі [XIX–XX — А.М.] століть в Англії, Швеції, Угорщині та багатьох інших країнах була культивована серед буржуазії та викликана національними почуттями» (Ronström, 1996, с. 7) — переклад та уточнення А. Мазуренко.

² В Україні колекції аудіозаписів можуть отримати статус архіву відповідно до законодавства України: «Внесення документів до Національного архівного фонду здійснюється на підставі рішення експертно-перевірної комісії про схвалення опису справ постійного зберігання, опису кіно-, відео-, фото-, фонодокументів постійного зберігання, та його затвердження в установленому Укрдержархівом порядку» — пункт 4 Постанови Кабінету міністрів України про проведення експертизи цінності документів від 8 серпня 2007 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1004-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.11.2023).

³ 1954 Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict URL: <https://en.unesco.org/protecting-heritage/convention-and-protocols/1954-convention> (дата звернення 20.11.2023).

Прослідковується також більша зацікавленість в ознайомленні з українськими традиційними виконавськими практиками з боку закордонних колег і любителів традиційної музики й танцю, про що говорить активна відвідуваність майстеркласів із традиційного співу й танців, концертів традиційної музики в країнах Європи, у США та Канаді (див. [фото 1](#)), а також збільшення аудиторії сайтів-колекцій та цифрових архівів української традиційної музики з відкритим доступом.

Фото 1: Майстерклас з українського традиційного співу в Люблян (Словенія). Ведучі майстеркласу — Ірина Клименко (Київ) та Олена Гончаренко (Суми). Організатори — Ото Лютар (Oto Luthar), Мойца Ковачіч (Mojca Kovačič), Аня Серец-Ходжар (Anja Serec-Hodžar), Анастасія Мазуренко. 12 липня 2023 р. Фото з архіву Інституту етномузикології Науково-дослідного центру Словенської академії науки та мистецтв (GNI ZRC SAZU).

Архіви традиційної музики є складною та багатокомпонентною системою, яка може включати в себе різні види носіїв (паперові та фото-документи, воскові валики, різні види платівок, у тому числі матриці платівок, діафільми, кіноплівки, звукові магнітні плівки — бобіни, касети різних видів, цифрові касети — DAT, лазерні диски, носії цифрових записів тощо). Збереження архівних паперових, відео-, фото-, фонодокументів потребують спеціального приміщення зі стабільним температурним режимом, стабільною вологістю повітря та недопустимістю потрапляння прямих сонячних променів. Для довготривалого збереження носіїв

(Національна музична академія України, Київ, 2023. URL: https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/8_Programa-2023_2.pdf (дата звернення 20.11.2023), оголошення щодо прийому заявок на Четвертий міжнародний етномузикознавчий симпозіум «Актуальні питання Східноєвропейської етномузикології» (Дніпровська академія музики, Дніпро, заплановано на лютий 2024). URL: <https://dk.dp.ua/event/%d1%96v-%d0%bc%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d0%b5%d1%82%d0%bd%d0%be%d0%bc%d1%83%d0%b7%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b8%d0%b9-%d1%81%d0%b8%d0%bc/> (дата звернення 20.11.2023). Специфіку наукової та громадської діяльності київських етномузикологів під час війни можна прослідкувати у хроніці «Літопис фольклористичних подій 2022», наповненому науковими подіями в реаліях війни (Клименко, Ільїна, 2022).

також необхідним є дотримання вимог до будови та матеріалу шаф або полиць в архівному приміщенні, принципу розміщення носіїв, заходів щодо безпеки від пожеж, потопів та інших надзвичайних ситуацій тощо (Міжнародна асоціація звукових та аудіовізуальних архівів розробила рекомендації щодо збереження архівних документів, яких дотримується значна кількість установ у країнах Європи — IASA TC-05⁸, хоча в Україні ці норми дещо відрізняються⁹). Нагальною потребою для багатьох архівів є вання фізичних носіїв (при цьому також важливо дотримуватись роблених стандартів, наприклад IASA TC-03¹⁰). Після оцифрування перед дослідниками та спеціалістами постає питання організації цифрового архіву — розробка чи вибір технологій та принципів збереження інформації, їх організація, створення баз даних (метаданих, аналітичних даних тощо).

Ці процеси потребують чималих людських, технічних, фінансових, інформаційних ресурсів. Саме тому дослідники традиційної музики, які працюють безпосередньо в архівах, закликають обмінюватися досвідом та працювати над власними архівами не відокремлено, а координуючись один з одним, впроваджуючи методи та технології узгоджено. Враховуючи небезпечний стан українських архівів та їх гостру потребу у збереженні матеріалів (наданні спеціального приміщення, оцифруванні, викладенню записів в обмежений доступ тощо), вважаємо, що ознайомлення вітчизняних архівістів та етномузикологів з історією та структурою Звукового архіву Інституту етномузикології Науково-дослідного центру Словенської академії науки і мистецтв¹¹, у якому авторка працює з березня 2023 року, та розгляд можливостей адаптації та залучення названих методів до практики архівації в Україні обумовлюють **актуальність** цієї статті.

⁸ Handling and Storage of Audio and Video Carriers (Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 05) / edited by Dietrich Schüller and Albrecht Häfner // International Association of Sound and Audiovisual Archives. First edition 2014. URL: www.iasa-web.org/tc05/handling-storage-audio-video-carriers (дата звернення 27.10.2023).

⁹ Наприклад, відрізняються рекомендовані температурні режими та правила користування так звані «відкритим» архівом (тобто таким, у якому передбачена робота з носіями та можливе їх тимчасове винесення зі сховищ), див. Наказ Міністерства юстиції України про затвердження Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15#n14> (дата звернення 20.10.2023).

¹⁰ IASA Technical Committee, The Safeguarding of the Audiovisual Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy (Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 03) / edited by Will Prentice and Lars Gaustad // International Association of Sound and Audiovisual Archives. Version 4, 2017. URL: www.iasa-web.org/tc03/ethics-principles-preservation-strategy (дата звернення 27.10.2023).

¹¹ Далі — Звуковий архів.

Архів фізичних носіїв

Історії створення, організації та питанням збереження Звукового архіву присвячені роботи словенського етномузикознавця, завідувача Звуковим архівом Драго Кунея (Drago Kunej). У численних статтях дослідник розглядає як окремі колекції архіву (колекцію фонографічних валиків (Kunej, 2009), регіональні збірки магнітофонних плівок (Kunej, 1999), записи словенської музики на платівках, створених у Словенії, а також в інших країнах словенської діаспорою (Kunej, 2014)), так і технічні та етичні питання оцифрування й збереження різних типів фізичних носіїв (Kunej, 2001, 2004), а також діяльність окремих записувачів (Kunej, 2020). Ширший контекст появи перших записів традиційної музики в Словенії дослідник представив у монографії «Fonograf je dospel! Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe»¹² (Kunej, 2008), де розглядається історія звукозапису загалом та використання нового пристрою в експедиційній практиці фольклористів, поява перших фонографічних записів у країні, а також міжнародна співпраця з дослідниками інших європейських установ та огляд збирання народних мелодій за допомогою фонографу в інших країнах Європи, зокрема й в Україні (Kunej, 2008, с. 36–38).

Крім публікацій Д. Кунея, є роботи, в яких етномузикологи Змага Кумер (Zmaga Kumer), Марко Терсеглав (Marko Terseglav), Марія Клобчар (Marja Klobčar), Урша Шівіц (Urša Šivic) та інші розглядають історію архіву, діяльність окремих персоналій (засновника Інституту Франце Марольта (France Marolt), його послідовника Валенса Водушка (Valens Vodusek), перших збирачів словенської традиційної музики Юро Адлешіча (Juro Adlešič) та Карля Штрекеля (Karel Štrekelj) та інших) та описують підходи до збирання й вивчення музичного фольклору у минулому і сьогоденні.

З. Кумер, представниця школи систематичної музикології, авторка фундаментальних робіт з теорії музичного фольклору, приділяла значну увагу історії та методам фіксації словенської традиції, починаючи свій огляд з перших згадок про народні пісні на території сучасної Словенії, які трапляються в німецьких рукописах ще з XIV століття (Kumer, 1975, с. 105). Також серед її доробку — описання підходів перших збирачів, наприклад Ф. Марольта (Kumer, 1991).

Відзначаю, що аудіоколекції Звукового архіву ZRC SAZU, будучи сховищем значної кількості історичних записів словенської (і не тільки!) традиційної музики¹³, частина якої вже зникла з ужитку та втратила своїх останніх носіїв, тим чи іншим чином є матеріалом для переважної більшості минулих і поточних досліджень співробітників Інституту етномузикології, а також зовнішніх науковців-користувачів, які цікавляться словенською традицією. Значну кількість цих робіт можна знайти в щорічному науковому журналі Інституту — «Tradiciones», який виходить з 1972 року¹⁴.

Розглянемо детальніше окремі колекції архіву.

¹² «Фонограф постав! Перші звукові записи словенської народної музики».

¹³ Детальніше про наповнення архіву див. *Collections of the Institute of Ethnomusicology*. URL: <https://gqi.zrc-sazu.si/en/zbirka/collections-of-the-institute-of-ethnomusicology> (дата звернення 20.11.2023).

¹⁴ URL: <https://ojs.zrc-sazu.si/tradiciones/about> (дата звернення 20.11.2023).

Рукописні збірки. Систематичне збирання традиційних мелодій словенців, як і багатьох інших європейських народів, розпочалося ще до впровадження в експедиційну практику перших звукозаписуючих пристроїв — фонографів. Однією з найважливіших і найповніших колекцій Звукового архіву є рукописна збірка польових транскрипцій «*Odbor za nabiranje slovenske narodne pesmi*» (OSNP)¹⁵. Цей збір стартував під егідою Словенського етнографічного музею в рамках великого проекту «*Das Volkslied in Österreich*» (Народна пісня в Австрії), розпочатого в 1904 році¹⁶. Колекція містить понад 14 тисяч пісень з різних регіонів Словенії. Оригінальні документи добре збережені, а цифрові копії (уся колекція відсканована, наразі проводиться робота зі створення копій усіх пісень у нотному редакторі Sibelius) є доступними в межах інституту за запитом дослідників та громадських установ. Попри те, що на початку XX ст. основним засобом фіксації традиційних пісень були слухові нотні транскрипції, які часто не передають реальної звуковисотної та метро-ритмічної структури словенських мелодій, названа збірка є важливим документом початку минулого століття й користується популярністю як серед науковців, так і серед сучасних виконавців традиційної музики. До сторіччя створення збірки Інститутом був реалізований дослідницький проект «Століття OSNP — інтеграція словенської пісенної спадщини в європейські рамки» (2003–2005, керівник проекту М. Клобчар¹⁷). Нещодавно серед документів архіву було знайдено рукописні копії частини збірки (близько п'яти тисяч пісень), зроблені в середині минулого століття. Автори та ініціатори, а також мета створення копій наразі встановлюються. Уже з першого погляду помітно, що копії створені з певною аналітичною редакцією, тож припусаємо, що метою створення копій була спроба переосмислення значної кількості записів збірки півстолітньої на той час давнини¹⁸ з урахуванням новітніх тогочасних наукових підходів (неакадемічний принцип нотації, застосований для передачі вільнішого ритмічного малюнку словенської музики, з урахуванням характерного для словенців метру 5/4, який у попередніх нотаціях виправлявся на більш «симетричний» — 4/4).

Окрім рукописної збірки OSNP, в архіві зберігається колекція польових зошитів (*terenski zvezki*) — супровідних польових нотаток, систематичне ведення яких розпочалося в період використання магнітофон-

¹⁵ Комітет зі збирання словенських народних пісень.

¹⁶ Детальніше про проект «*Das Volkslied in Österreich*» див. Довгалюк (2005), Vurnik (1926/1927), Murko (1929).

¹⁷ «*Stoletnica OSNP — vključevanje slovenske pesemske dediščine v evropski okvir*». Проект профінансований Дослідницьким та інноваційним агентством Республіки Словенія (ARRS — Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije) URL: https://www.sicris.si/public/jqm/prj.aspx?lang=slv&opdescr=rsrSearch&opt=2&subopt=400&code1=rsr&code2=nameadvanced&psize=1&hits=1&page=1&count=&search_term=name=Marko%20%C5%BDnida ri%C4%8D%20and%20sci=%20and%20fil=%20and%20sub=%20and%20type=%20and%20stat=%20and%20edulevl=&id=3513&sing=&order_by= (дата звернення 20.11.2023).

¹⁸ Тобто такої, яка містить вже зниклі після Другої світової війни форми і жанри співочої традиції в Словенії.

ної плівки (формату бобіни) як основного носія звукозапису, тобто починаючи із середини 50-х років ХХ ст. Зошити містять інформацію про виконавців, місце та час запису, характер звучання музики, технічні метадані запису (вид записувального пристрою, магнітофонні значення часу початку одиниці сеансу на плівці — розмови чи пісні), тривалість звучання тощо. По завершенню експедиції до зошитів також вносилися ідентифікаційні номери бобін та записаних на них сеансів, які збігалися з номерами на фізичних носіях аудіозаписів для полегшення синхронізації даних та подальшої каталогізації. Практика ведення подібних зошитів під час польових записів збереглася в Інституті до сьогодні у більш сучасному вигляді (для цього використовуються роздруковані бланки, які дослідник заповнює під час або одразу після експедиції та передає до архіву).

Перші фонозаписи словенської традиційної музики. Перші записи словенської традиційної музики на воскових валиках були зроблені відносно пізно, у 1914 році (Kunej, 1998, с. 179). Це сталося задовго до заснування Інституту (офіційно був заснований 1934 року під егідою Словенського музичного товариства¹⁹). Тривалий час валики зберігалися в Етнографічному музеї Словенії, ці фонозаписи вважалися продукцією їхніх співробітників. Проте, як стверджує Д. Куней у своїй статті-розслідуванні, згідно архівних документів співробітники музею ніколи не використовували фонограф для польових записів (Kunej, 2009, с. 225).

Ще до того, як словенські дослідники почали записувати твори власної традиції на фонограф, у деякі регіони Словенії з метою звукозапису народних пісень приїздили закордонні збирачі, як от Бела Барток (Béla Bartók) та Євгенія Ліньова (Евгения Линёва). Проте, першим словенським дослідником, який зробив записи на фонограф, вважається Ю. Адлешіч. Його експедиція в регіон Бела Крайна (Bela krajina), а саме в села Адлешічі (Adlešiči) та Прелока (Preloka) була організована в межах уже згаданого проекту OSNP. Наразі в інституті зберігається 19 фоноваликів, оцифрованих у Віденському архіві (фото 2). Деякі оцифровані копії мелодій були опубліковані на диску «Відлуння перших записів»²⁰, а опис колекції, історичні фото з регіону та транскрипції були випущені у вигляді збірника «Lepa Ane govorila... Prvi zvočni posnetki v Beli krajini» («Прекрасна Ане говорила... Перші звукові записи в Білій Крайні») (Strajnar et al, 1989).

Фото 2: Восковий валик з колекції Звукового архіву Інституту етномузикології

Формування колекції, яка нині зберігається в Звуковому архіві — це підсумок понад столітньої історії поодиноких та систематичних записів словенських етномузикологів різних поколінь, зроблених у різних регіонах країни. Історія Інституту етномузикології розпочинається через 20 років після початку фонографічних записів: у 1934 році Ф. Марольт підписав договір про заснування Фольклорного інституту при Словенському музичному товаристві²¹ і став першим керівником Інституту. З перших же днів Ф. Марольт наголошував на необхідності й терміновості польових записів на фонограф словенських народних мелодій для їх наукового опрацювання та подальшого збереження. Значну кількість часу дослідник проводив у пошуках можливостей забезпечити Інститут мінімально необхідним обладнанням, надсилаючи листи та запрошуючи колег з архівів та установ інших країн до новоствореної установи для наукової експертизи й підтвердження того, що словенська традиція є унікальною та потребує термінової фіксації. Разом з тим, ще однією із своїх задач Ф. Марольт вважав якнайповніше зібрання вже наявних записів народної музики та публікацій про неї. Проте реалізації його планів перешкоджали (аж до самої смерті дослідника) відсутність постійного приміщення для роботи інституту, фінансування для закупівлі апаратури, постійна нестача співробітників, непридатні умови збереження носіїв — усе це відображено в архівних документах інституту, Музичної Академії²² та Національної університетської бібліотеки Словенії²³ (Kumer, 1984, с. 1–8).

Платівки та колекція магнітних плівок (бобін). Появі технічно якісних записів словенської традиційної музики, як і в багатьох інших європейських країнах, сприяло радіо (див., наприклад, Оскар Ельшек (Oskár Elšček, 1961), Софія Грица (2002) та ін.). У 1936 році Ф. Марольт почав вести передачу «Словенська народна пісня» на радіостанції Любляни (Kunej, 1998, с. 180). Завдяки серії цих передач Інститут отримав копії записів народної музики на платівках, здійснених на якісній для того часу апаратурі, якою володіла радіостанція.

Більш систематичне накопичення польових записів в архіві розпочалося в 1954 році, після отримання Інститутом власної звукозаписувальної апаратури. На відміну від більшості приватних та інституційних звукових архівів традиційної музики в Україні, де основним фізичним носієм аудіозаписів стала магнітофонна касета, більшість магнітофонних плівок у словенському архіві зберігається на великих бобінах. У 1955 році при новому керівникові Валенсові Водушку (Valens Vodušek, 1912–1989), в інституті з'явився перший переносний магнітофонний записувач *Grundig TK 9 «REPORTER»*, що дозволило дослідникам роби-

¹⁹ Slovenska glasbena matica.

²⁰ CD «Odmev prvih zapisov». Вступна стаття 2004 рік URL: <https://etnomuza.zrc-sazu.si/etnofon/odmev-prvih-zapisov/> (дата звернення 20.11.2023).

²¹ Folklorni Inštitut — FI, заснований у 1934 році. Пізніше, в 1945 році став Інститутом етномузикології, спочатку при музичній академії Любляни — Akademija za glasbo, а потім при науково-дослідному центрі Словенської академії науки та мистецтв — GNI ZRC SAZU

(Glasbenonarodopisni Inštitut, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti), (Kumer, 1984).

²² Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani.

²³ Slovenska Narodna in univerzitetna knjižnica — NUK.

ти систематичні записи в польових умовах (Куней, 1998, с. 183). Більшість колекції плівок збереглася в доброму стані, має супровідні нотатки та на даний момент уже оцифрована. Крім того, окремі частини колекції (як от колекція записів із регіону Корошка (Koroška / Carinthia), що на кордоні з Австрією, багаторазово продубльовані копіями на бобінах високої якості, CD-R та DAT-касетах. Колекція транскрибована, детально описана та проаналізована.

Фото 3: Приклад організації зберігання магнітних плівок (бобін) в архіві Інституту етномузикології

Інші носії. Менша кількість записів архіву зберігається на інших видах носіїв — магнітофонних касетах (в основному записи, які не несуть значної дослідницької цінності), відео-плівці (звукові фільми на 35-мм плівці, частину з яких Інститут отримав від Словенського державного радіо та телебачення, власні відеозаписи на VHS та цифрових касетах тощо), DAT-касетах, а також на CD-R та здебільшого на CD-RW (з погляду архівного зберігання CD-R як носіїв інформації має певні недоліки, про що у своїй статті пише Д. Куней (Kunej, 2001)).

Цифровий архів. Реєстрація записів у бази даних

З початком цифрової ери Інститут переходить до накопичення звукових записів за допомогою різноманітних цифрових пристроїв. Перші цифрові записи з'являються в Інституті в 1994 році (Terseglav, 2000, с. 39). У тому ж році в приміщенні Інституту відкрили спеціальний простір для зберігання архіву — устатковану кімнату з кліматичним контролем, а також студію звукозапису, яка пізніше здобула необхідну апаратуру для оцифрування аналогових носіїв різного типу, але передусім — магнітної плівки — бобін (фото 4 і 5).

Наразі більшу частину звукового архіву Інституту вже оцифровано відповідно до стандартів, розроблених організацією IASA²⁴, і збережено в трьох копіях

²⁴ У зв'язку із нещодавнім оновленням апаратури у студії, яка дозволяє оцифровувати звукові носії з кращою якістю (192 kHz / 24 bit, на відміну від попередніх 48 kHz / 24 bit), та розширенням об'єму серверу Інституту, наразі працівниками студії виконується робота з повторної оцифровки аудіозаписів архіву для подальшого зберігання їх в кращій

на нещодавно розширених серверах цієї установи в різних приміщеннях. Решту архіву продовжують оцифровувати співробітники Інституту.

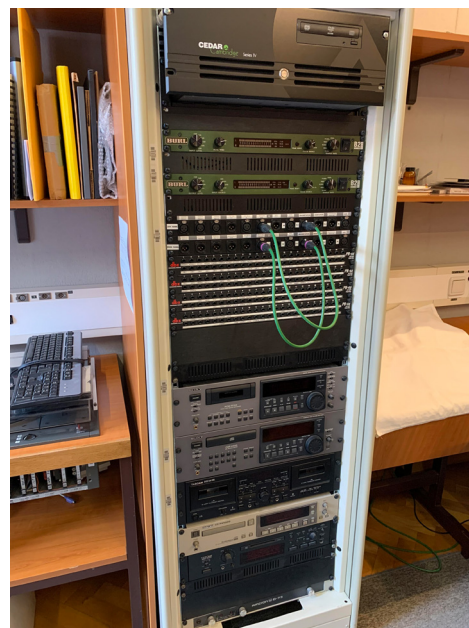

Фото 4: Спеціалізована апаратура для оцифровки аналогових носіїв у студії Інституту етномузикології

Фото 5: Студійний програвач магнітної плівки Studer A800, за допомогою якого здійснюється оцифровка архівних записів.

Упродовж останніх років триває розробка комплексної **бази даних архіву**, яка в перспективі має виглядати як система взаємопов'язаних таблиць. Так званий «Backend» (інженерна основа) бази даних розробляється за допомогою програми *MySQL* (система управління бази даних з відкритим кодом — *RDBMS*²⁵), а окремі таблиці даних містяться у файлах формату *Microsoft Excel* та *Microsoft Word*. Для транскрипцій та опису

якості. Хоча відрізнити на слух якість оцифрованих записів за двома різними стандартами не видається можливим, проте, вища якість збережених цифрових копій дає більшу можливість при реставрації аудіозаписів на етапі пост-продакшену, задля публікацій або використання їх для акустичного аналізу або аналізу інструментами штучного інтелекту. Саме це і є основною метою повторного оцифрування (детальніше про важливість якості цифрового аудіозапису для акустичного аналізу традиційних мелодій див. (Мазуренко, 2021, с. 115–118).

²⁵ Relational Database Management System.

аудіозаписів залучають студентів-музикологів, антропологів та фольклористів із Університету Любляни, а також волонтерів. Для оптимізації створення загальної бази даних розробляються можливості автоматичного переносу інформації.

Як приклад, для т. зв. «*Frontend*» (користувачького інтерфейсу) обговорюються можливості застосування принципів, покладених в основу веб-ресурсів, розроблених в межах декількох проєктів, виконаних спільно з Університетом Любляни (Факультет інформаційних технологій та Лабораторія комп'ютерної графіки та мультимедіа) — *Etnomuza*, *Etnofon*, *DZGP* та *DigGMI*²⁶. У цих ресурсах (деякі з них поки знаходяться у стані розробки або реконструкції) застосована обмежена кількість архівних записів та документів, відкритих для широкого кола користувачів.

Аудіозаписи аналізуються на предмет інформації, яка в них міститься: прописуються

- вид і архівний номер носія,
- технічні метадані запису,
- зазначається таймкод (часовий маркер) початку співу певного твору або початку певної розмови,
- виписано інципіти (початкові рядки) пісень,
- зазначено склад виконавців,
- додано інші коментарі.

Для фіксації деяких видів названих інформацій використовуються спеціально розроблені позначки.

Можливості адаптації та застосування методів організації та зберігання Словенського архіву на матеріалі українських архівів традиційної музики

Переважає більшість українських архівів традиційної музики перебуває в менш вигідному становищі, ніж досліджуваний у статті Звуковий архів ZRC SAZU. Першопричина таких обставин — кардинальна різниця в принципах та об'ємах фінансування установ, а також правовий, бюрократичний та соціокультурний контекст двох країн загалом. Оскільки Словенія з 2004 року є членом Європейського Союзу, для словенських наукових установ є більш доступними міжнародні гранти, що фінансуються з фондів ЄС. Крім того, у самій країні працює вже згадуване агентство ARRS (див. виноску 16), яке надає командам дослідників з різних словенських наукових організацій можливості подавати заявки на фінансування проєктів тривалістю в середньому 3–5 років. У рамках цих проєктів Інститутом етномузикології була здійснена значна кількість роботи з архівними матеріалами під різними ракурсами, залежно від теми та мети проєктів. Так, наприклад, студія звукозапису Інституту була устаткована саме в ході та частково за кошти вже згаданого австро-словенського проєкту. Більшість інформаційних продуктів, що стосуються традиційної музики (цифрові інструменти, створені для етномузикологів або відкриті бази даних окремих колекцій, які викладені у вільний доступ), були створені етномузикологами Інституту у співпраці з дослідниками комп'ютерних наук з Лабораторії комп'ютерної гра-

фіки та мультимедіа Університету Любляни в рамках міждисциплінарних проєктів²⁷.

Проте безпосереднє утримання фонду звукозаписів потребує не проєктного, а постійного фінансування, тому колекція утримується самою Академією з державного бюджету, має статус архіву та внесена до Архіву Республіки Словенія.

Проєктний підхід у держустановах України ще не набув поширення ні серед керівництва установ, ні серед самих дослідників. Європейська практика демонструє, що такий спосіб фінансування науки є ефективнішим, враховуючи те, що наука в цілому, а особливо гуманістика, є вкрай затратними сферами людської діяльності навіть для найрозвиненіших країн. В умовах же зруйнованої воєнної та післявоєнної економіки України перегляд способу існування науки в країні потребує та потребуватиме значних змін, тож у цьому процесі найкращим рішенням буде — спиратися на успішний досвід інших країн.

Крім того, для економії коштів і часу, для тієї частини Звукового архіву Інституту, оцифрування якої не потребує спеціальної дослідницької експертизи до та під час його реалізації, воно здійснюється на аутсорсі — така робота замовляється у приватних компаній на означений термін. Цей підхід є логічним з точки зору прорахування вартості роботи дослідника — це суто технічні рутинні задачі, які може виконати людина без дослідницького досвіду. Тож такий досвід вважаємо доцільним урахувати й під час майбутньої роботи з українськими звуковими архівами.

В умовах одночасного проведення декількох різних проєктів у межах одного Інституту, переважна більшість з яких спирається на записи архіву, кожному співробітнику необхідний доступ до звукових матеріалів. Звісно ж, дослідники працюють із оцифрованими копіями. Та, зважаючи на різний напрямок проєктів, кожному досліднику необхідні різні види ресурсів — фото, відео, звук, тексти пісень, транскрипції, інформація про носіїв, про час та місце запису тощо. Для оптимізації цих задач наразі в Інституті розробляється база даних, яка поєднує різні види експедиційних матеріалів, організовуючи їх у систему блоків, які поєднують одну подію — експедиційний (польовий) сеанс звукозапису. Очікується, що після завершення основної версії бази даних, дослідник зможе знаходити всю доступну в архіві інформацію за кожним зафіксованим сеансом.

Такий підхід є ширшим і більш комплексним, ніж той, що застосовують в архівах українських інститутів, де акцент робиться переважно на роботі з окремими звуковими записами. Разом з тим, у ньому є й свої недоліки. Наприклад, під час розробки подібний пошук може здійснюватися лише спеціалістом-розробником, з його допомогою. Крім того, відомості про аудіозразки є доволі обмеженими в порівнянні, наприклад, із базою даних Фонду аудіозаписів Проблемної науково-дослідної лабораторії етномузикології у Києві, розробленою І. Клименко, яка, окрім осно-

²⁶ Etnomuza. A digital space of the ZRC SAZU Institute of Music and Ethnography. URL: <https://etnomuza.zrc-sazu.si> (дата звернення 27.10.2023).

²⁷ Див. здійснені проєкти Лабораторії комп'ютерної графіки та мультимедіа Університету Любляни. URL: http://lqm.fri.uni-lj.si/research/#category_id_2 (дата звернення 20.11.2023).

вних («паспортних») даних про запис (місце, час, носії, записувачі, інципіт, технічні параметри запису тощо), містить розвинену систему аналітичних параметрів (Клименко, 2008; Клименко, 2020, §2.1; Данилейко, 2011; Кропивний, 2022).

Висновки

Під час повномасштабної війни в Україні, яка на момент написання статті триває вже 21 місяць, деякі українські дослідники вимушено опинилися за межами України та продовжили свою співпрацю з колегами Європи, США, Канади з глибшим зануренням у наукові контексти відповідних країн. Досвід роботи, отриманий в іноземних інституціях, варто переймати та адаптувати під українські потреби, зокрема, досвід архівної роботи: як поліпшити умови зберігання фізичних носіїв у вітчизняних архівах за допомогою залучення грантових коштів, як прискорити та вдосконалити процес оцифровки аналогових записів на магнітних носіях, як покращити систему зберігання інформації та застосовувати принципи створення баз даних.

Разом з тим, упроваджуючи методи та підходи іноземних установ, які стали для них успішними, необхідно враховувати реалії України — країни, яка знаходиться у стані війни та має значні проблеми з економікою і, найвірогідніше, матиме їх ще деякий час після війни. Вже сьогодні необхідно приділяти більшу

увагу можливостям міжнародної співпраці із залученням коштів з-за кордону (як це, наприклад, було здійснено в Словенському архіві з колекцією записів із Карінтії, для якої було залучено кошти з більш фінансово розвиненої Австрії).

Поки триває війна і фізичні носії перебувають під збільшеним ризиком знищення, потрібно вже зараз знаходити можливості їх правильного зберігання (наприклад, переміщення колекцій у необлаштований підвал може уберегти їх від руйнувань, але водночас може спричинити іншу небезпеку — появу плісняви на плівці, що викликає необхідність подальшої фізичної реставрації носія).

Також необхідно шукати можливості термінового оцифрування оригіналів носіїв, які досі не були оцифровані або були оцифровані невідповідно до міжнародних стандартів. Для цього теж можна залучати закордонні установи, які готові надати обладнання для оцифрування та іншу допомогу.

Очікується, що співпраця з різними культурно-дослідними інституціями світу оптимізує процес роботи з архівними звуковими носіями в Україні, сприятиме популяризації української традиції у світі та збільшить шанси на збереження української культурної спадщини, яка через військову агресію сусідньої країни опинилася під ризиком знищення.

Цитована література

- Грица, С. (2002). *Трансмісія фольклорної традиції: Етномузикологічні розвідки*. Київ–Тернопіль: АСТОН. 236 с.
- Данилейко, І. (2010). Аудіофонд київської лабораторії етномузикології: польові записи 2004–2010 років. *Проблеми етномузикології*, 5, 232–241. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Довгало, І. (2005). Проект «Народна пісня в Австрії» та Філарет Колесса. *Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX–XX століття. З нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси*. Вип. 5. 240–256. Львів.
- Клименко, І. (2008). Аудіофонд українського фольклору 1982–2008: засади устрою і перспективи електронної архівації. *Проблеми етномузикології*, 3, 53–105. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2020). *Обрядові мелодії українців у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву: типологія і географія*. Т. 1: Монографія. 360 с. Т. 2: Атлас. 100 с. + DVD. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Клименко, І., Ільїна, К. (2022). Літопис фольклористичних подій. *Проблеми етномузикології*, 17, 148–152. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Кропивний, О. (2022). Цифровий репозиторій українського музичного фольклору: передумови створення, шляхи реалізації концепту, загальні особливості структури. *Проблеми етномузикології*, 17, 79–87. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Луканюк, Б. (2021). З музичної історії визвольних пісень. Проблемні нариси. *Етномузика: збірка статей та матеріалів на честь 100-річчя від дня народження Володимира Гошовського, Число 17*, 74–105. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС.
- Луканюк, Б. (2022). З музичної історії визвольних пісень. Проблемні нариси (закінчення). *Етномузика: збірка статей та матеріалів на честь 100-річчя від дня народження Володимира Гошовського, Число 18*, 25–64. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС.
- Мазуренко, А. (2021). *Цифрові акустичні вимірювання виконавської звуковисотності в українському пісенному фольклорі*. (Дис. канд. мистецтвознав.: 17.00.03). Київ: Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського.
- Elschek, O. (1961) *Etnomusikologia a elektro-akustika. Slovensky Narodopis. Roc. IX, c. 2*, 295–309. Bratislava: CITY.
- Kumer, Z. (Comp.). (1984). *Ob 50-letnici ustanovitve folklornega inštituta*. Ljubljana: ZRC SAZU: Inštitut za slovensko narodopisje. 56 str.
- Kumer, Z. (1991). France Marolt (1891–1951): ob stoletnici rojstva slovenskega etnomuzikologa. *Tradiciones (Ljubljana), letnik 20*. 9–28.
- Kunej, D. (1998). Nastanje zvočnega arhiva Glasbenonarodopisnega Inštituta. *Tradiciones (Ljubljana), letnik 27*, 175–185. Отримано 27.10.2023 з сайту: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-LX4QDB8P>
- Kunej, D. (1999). Prva magnetofonska snemanja za zvočni arhiv Glasbenonarodopisnega inštituta. *Tradiciones (Ljubljana), letnik 28, številka 2*, 217–232.
- Kunej, D. (2001). Instability and vulnerability of CD-R carriers to sunlight: (results of a simple experiment in everyday work environment). *The proceedings of the AES 20th International Conference, 2001 October 5–7, Budapest: archiving, restoration, and new methods of recording*, 18–25. New York: Audio Engineering Society.
- Kunej, D. (2004). Problematika zaštite magnetofonskih zvočnih zbirk v raziskovalnih zvočnih arhivih. *Tradiciones (Ljubljana), letnik 33, številka 2*, 217–228.
- Kunej, D. (2008). *Fonograf je došel! Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe*. Ljubljana: Collegium Graphicum d.o.o. 324 str.

- Kunej, D. (2009). Fonografski posnetki slovenskih ljudskih pesmi iz Bele Krajine v SEM: rezultat lastnih snemanj ali pridobljeno gradivo OSNP? *Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja*. Letnik 19 = 70, 225–235.
- Kunej, D. (2014). Slovenski posnetki na gramofonskih ploščah z 78 O/MIN. *Tradiciones (Ljubljana)*. Letnik 43, številka 2, 11–29.
- Kunej, D. (2020). France Marolt's Endeavours to Sound Document Folk Music. *The study of music in the Slovenian Territories in the Past and Today*, Vol. 56, No. 2, 107–135.
- Murko, M. (1929). Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami. *Etnolog*, 3, 5–54.
- Ronström, O. (1996). Revival Reconsidered. *The World of Music*, Vol. 38, No. 3. *Folk Music Revival in Europe*, 5–20.
- Strajnar, J., Grum, S., Bertonec, L., Cvitkovič, A., Reznik, P. (Comp.). (1989). *Lepa Ane govorila... Prvi zvočni posnetki v Beli Krajini*. Ljubljana: Združenje folkloristov Slovenije: Odbor za folklorno dejavnost pri predstetvu Zveze kulturnih organizacij Slovenije. 99 str.
- Terseglav, M. (Edit.). (2000). *Ob 65-letnici Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU*. Ljubljana: Littera picta. 95 str.
- Vurnik, S. (1926/1927). Kr. Etnografski muzej v Ljubljani, njega zgodovina, delo, načrti in potrebe. *Etnolog*, 1, 139–144.

References

- Danyleiko, I. (2010). Audiofond kyivs'koi laboratorii: polyovi zapysy 2004–2010 rokov [Audio collection of Kyiv Laboratory: filedworks of the years 2004–2010]. *Problemy etnomuzykologii [Problems of Music Ethnology]*. Iss. 5, 232–241. Kyiv. [in Ukrainian].
- Dovhalyuk, I. (2005). Proekt «Narodna pisnya v Avstrii» ta Filaret Kolessa [The project «Folk song in Austria» and Filaret Kolessa]. *Rodyna Kolessy u duhovnomu ta kul'turnomu zhytti Ukraïny kincy XIX–XX stolittya. Z nahody 130-richchya vid dnya narodzhennya akademika Filareta Kolessy ta 100-richchya vid dnya narodzhennya Mykoly Kolessy [Kolessa Family in the Spiritual and Cultural Life of Ukraine at the End of the 19th and 20th Centuries. On the Occasion of the 130th Anniversary of the Birth of Academician Filaret Kolessa and the 100th Anniversary of the Birth of Academician Mykola Kolessa]*. Iss. 5, 240–256. Lviv. [in Ukrainian].
- Elschek, O. (1961) Etnomusikologia a elektro-akustika [Ethnomusicology and electroacoustic]. *Slovensky Narodopis [Slovakian ethnography]*. Iss. 9, No 2, 295–309. Bratislava: CITY. [in Slovakian].
- Hrytsa, S. (2002). *Transmissiia folklornoi tradicii: Etnomuzykologichni rozvidky [The transmission of folk tradition: Ethnomusicological exploring]*. Kyiv–Ternopil': ASTON. 236 p. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2008). Audiofond ukraïns'koho folkloru 1982–2008: zasady ustroiu i perspektyvy elektronnoi arhivatsii [The Audio collection of Ukrainian Folklore from years 1982–2008: principles of organization and prospects of electronic archiving]. *Problemy etnomuzykologii [Problems of Music Ethnology]*. Iss. 3, 53–105. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2020). *Obryadovi melodii ukraïnciv u konteksti slov'iano-balts'kogo ranniotradytsiinoho melomasyvu: typolohiia i heohrafiia [Ritual Melodies of the Ukrainians in the Context of the Slavic-Baltic Early-Traditional Melomassive: Typology and Geography]*. Vol. 1: Monography. 360 p. Vol. 2: Atlas. 100 p. + DVD. Kyiv: National Tchaikovsky Music Academy. [in Ukrainian].
- Klymenko, I., Ilina, K. (2022). Litopys folklorystychnykh podii [Chronicle of folkloristic events]. *Problemy etnomuzykologii [Problems of Music Ethnology]*. Iss. 17, 148–152. Kyiv. [in Ukrainian].
- Kropyvnyi, O. (2022). Tsyfrovyi repozytorii ukraïns'koho muzychnoho folkloru: peredumovy stvorennya, shlyakhy realizatsii konceptu, zahal'ni osoblyvosti struktury [Digital repository of Ukrainian musical folklore: prerequisites for creation, ways of implementing the concept, general features of the structure]. *Problemy etnomuzykologii [Problems of Music Ethnology]*. Iss. 17, 79–87. Kyiv. [in Ukrainian].
- Kumer, Z. (Edit.). (1984). *Ob 50-letnici ustanovitve folklornega inštituta [On the occasion of the 50th anniversary of the founding of the folklore institute]*. Ljubljana: The Scientific Research Center of the Slovenian Academy of Science and Arts: the Institute of Slovenian ethnography. 56 p. Ljubljana. [in Slovene].
- Kumer, Z. (1991). France Marolt (1891–1951): ob stoletnici rojstva slovenskega etnomuzikologa [France Marolt (1891–1951): on the centenary of the Slovenian ethnomusicologist's birth]. *Tradiciones (Ljubljana) [Traditions (Ljubljana)]*. Iss. 20, 9–28. Ljubljana. [in Slovene].
- Kunej, D. (1998). Nastanje zvočnega arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta [The creation of the Sound Archive of the Institute of Ethnomusicology]. *Tradiciones (Ljubljana) [Traditions (Ljubljana)]*. Iss. 27, 175–185. Retrieved October 27, 2023 from: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-LX4QDB8P> [in Slovene].
- Kunej, D. (1999). Prva magnetofonska snemanja za zvočni arhiv Glasbenonarodopisnega inštituta [The first tape recordings for the sound archive of the Institute of Music and Ethnography.]. *Tradiciones (Ljubljana) [Traditions (Ljubljana)]*. Iss. 28, No. 2, 217–232. Ljubljana. [in Slovene].
- Kunej, D. (2001). Instability and vulnerability of CD-R carriers to sunlight: (results of a simple experiment in everyday work environment). *The proceedings of the AES 20th International Conference, 2001 October 5–7, Budapest: archiving, restoration, and new methods of recording*. 18–25. New York: Audio Engineering Society. [in English].
- Kunej, D. (2004). Problematika zaščite magnetofonskih zvočnih zbirk v raziskovalnih zvočnih arhivih [The problematic of protection of tape sound collections in research sound archives]. *Tradiciones (Ljubljana) [Traditions (Ljubljana)]*. Iss. 33, No. 2, 217–228. Ljubljana. [in Slovene].
- Kunej, D. (2008). *Fonograf je došel! Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe [The phonograph has arrived! The first sound recordings of Slovenian folk music]*. Ljubljana: Collegium Graphicum d.o.o. 324 p. [in Slovene].
- Kunej, D. (2009). Fonografski posnetki slovenskih ljudskih pesmi iz Bele Krajine v SEM: rezultat lastnih snemanj ali pridobljeno gradivo OSNP? [Phonographic recordings of Slovenian folk songs from Bela Krajina in SEM: the result of own recordings or acquired material of OSNP?] *Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja [Ethnologist: the gazetteer of the Slovenian Ethnographic Museum]*. Iss. 19 = 70, 225–235. [in Slovene].

- Kunej, D. (2014). Slovenski posnetki na gramofonskih ploščah z 78 O/MIN [Slovenian recordings on gramophone records with 78 R/MIN]. *Tradiciones (Ljubljana) [Traditions (Ljubljana)]*. Iss. 43, No. 2, 11–29. Ljubljana. [in Slovene].
- Kunej, D. (2020). France Marolt's Endeavours to Sound Document Folk Music. *The study of music in the Slovenian Territories in the Past and Today*, Vol. 56, No. 2, 107–135. [in Slovene].
- Lukanyuk, B. (2021). Z muzychnoi istorii vyzvol'nykh pisen'. Problemni narysy [On the musical history of liberation songs. Problematic essays]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*. Iss. 17, 74–105. Lviv: HALYCH-PRES. [in Ukrainian].
- Lukanyuk, B. (2022). Z muzychnoi istorii vyzvol'nykh pisen'. Problemni narysy (zakinchennya) [On the musical history of liberation songs. Problematic essays (the ending)]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*. Iss. 18, 25–64. Lviv: HALYCH-PRES. [in Ukrainian].
- Mazurenko, A. (2021). *Tsyfrovii akustychni vymiryuvannya vykonavs'koi zvukovysotnosti v ukraiins'komu pisennomu folklori [Digital acoustic measurements of performance pitch in Ukrainian song folklore]*. (Dissertation of the candidate of art history (17.00.03)). Kyiv: National Tchaikovsky Music Academy. [in Ukrainian].
- Murko, M. (1929). Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami [A large collection of Slovenian folk songs with melodies]. *Etnolog [Ethnologist]*. Iss. 3, 5–54. [in Slovene].
- Ronström, O. (1996). Revival Reconsidered. *The World of Music*, Vol. 38, No. 3. *Folk Music Revival in Europe*, 5–20. [in English].
- Strajnar, J., Grum, S., Bertonec, L., Cvitkovič, A., Reznicek, P. (Comp.). (1989). *Lepa Ane govorila... Prvi zvočni posnetki v Beli Krajini [Beautiful Ane spoke... The first sound recordings in Bela Krajina]*. Ljubljana: Združenje folklornih skupin Slovenije: Odbor za folklorno dejavnost pri predsetstvu Zveze kulturnih organizacij Slovenije [Ljubljana: Association of Folklore Groups of Slovenia: Committee for Folklore Activity at the Presidium of the Association of Cultural Organizations of Slovenia]. 99 p. [in Slovene].
- Terseglav, M. (Edit.). (2000). *Ob 65-letnici Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU [On the occasion of the 65th anniversary of the Institute of Music and Folklore of the Scientific-Research Center of Slovenian Academy of Science and Art]*. Ljubljana: Littera picta. 95 p. [in Slovene].
- Vurnik, S. (1926/1927). Kr. Etnografski muzej v Ljubljani, njega zgodovina, delo, načrti in potrebe [The Ethnographic Museum in Ljubljana, its history, work, plans and needs]. *Etnolog [Ethnologist]*. Iss. 1, 139–144. [in Slovene].

Anastasiia Mazurenko

Research Assistant, The Slovenian Academy of Science and Arts
The Scientific-Research Center, The Institute of Ethnomusicology
Novi trg, 2, 1000, Ljubljana, Slovenia
+386 1 470 62 68, e-mail: anastasiia.mazurenko@zrc-sazu.si

THE SOUND ARCHIVE OF THE INSTITUTE OF ETHNOMUSICOLOGY OF THE RESEARCH SCIENTIFIC CENTER OF THE SLOVENIAN ACADEMY OF SCIENCE AND ARTS

Since the end of February 2022, Ukrainian science experienced significant disruption caused by the full-scale war launched by the Russian Federation against Ukraine. As has often been the case in the history of armed conflicts, they have significantly affected various areas of culture, art and science, including ethnomusicology and its subject of research. The exodus of scholars within the country and abroad, the relocation and risk of destruction of archives, the more difficult condition for work in the field due to the martial law, the reduction of state funding in the fields of science and education, and, at the same time, the growing demand of society for traditional culture and the emergence of new initiatives to protect and preserve Ukrainian heritage — all these facts create new realities to which researchers have to adapt and within which they have to find new approaches to scientific activity. The experience of similar crises in other countries, as well as the experience of preserving archives in general, can be very useful for domestic science. Therefore, with the beginning of the war, institutions, foundations and associations from European countries, the USA and Canada began to actively offer their help in preserving Ukraine's cultural heritage.

The forced migration of researchers also brought a number of advantages, namely the strengthening of international contacts, the acquisition of work experience in foreign institutions by Ukrainian scientists, the presentation of domestic science to colleagues from other countries and thus the popularization of Ukrainian culture in the world. Throughout the war, Ukrainian researchers — musicologists and cultural activists — took part in the scientific and creative processes of various institutions in Poland, Lithuania, the Czech Republic, Slovenia, Austria, Germany, the Netherlands, France, Sweden, Canada, the USA, and other countries.

The author of the article examines the history and principles of the organization and preservation of the Sound archive of the Institute of Ethnomusicology of the Research Center of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (ZRC SAZU, Ljubljana), having the opportunity to work directly with this collection as a forcibly resettled researcher. The article gives a brief overview of the history of the Institute as the most important ethnomusicological center of Slovenia, examines the activities of key personalities of the Institute, their role in the history of the Institute and the archive, the approaches to collecting and studying the traditional music of Slovenes and outlines the current directions of work with the digital archive. Based on these facts, a comparison is made with traditional music archives in Ukraine and an assessment is given of the possibilities of incorporating the considered methods of organization and data storage into work with domestic collections of musical folklore, taking into account the urgency of such measures in times of increased risk of loss of cultural heritage due to the war.

Key words: Sound Archive, Slovenian Traditional Music, Legacy of F. Marolt, Digitization, Database, Ethnomusicology and War.